

Broj: 03/10-50-4-84-2/11
Sarajevo, 21.02.2011.

Istraživanje broj: 092

Vrsta istraživanja:
DOK– dokumentacija sa sažecima

**KONVENCIJA UJEDINJENIH NACIJA
O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM
I PROPISI BOSNE I HERCEGOVINE**

Pripremila:
Sena Bajraktarević,
rukovodilac Istraživačkog sektora

Deskriptor: Pravo/Ljudska prava

Istraživanje je namijenjeno poslanicima i delegatima, koji mogu postaviti dodatna pitanja, sugestije i komentare na email adresu: istrazivacki.sektor@parlament.ba.

Javnost Bosne i Hercegovine može komentirati radove, ali Istraživački sektor nema mogućnost da odgovara na komentare i diskutira o istraživanju.

Informacije navedene u sadržaju istraživanja važeće su u trenutku pripreme istraživanja i one se ne ažuriraju nakon objave istraživanja.

Istraživanje ne odražava zvaničan stav Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (PSBiH).

SADRŽAJ

I. UVOD.....	3
II. KONVENCIJA UJEDINJENIH NACIJA O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM...	3
III. BOSNA I HERCEGOVINA.....	6
IV. PROVOĐENJE KONVENCIJE.....	7
V. DOKUMENTI	7
VI. PROPISI KOJI SE ODNOSU NA ZAŠTITU PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM ..	16
VII. IZVORI:	19

I. UVOD

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom (2008) je jedan od najvažnijih međunarodnih instrumenata za zaštitu prava osoba s invaliditetom. U ovom istraživanju sažeto predstavljamo osnovne informacije o Konvenciji i o obavezama država potpisnica Konvencije. Također sažeto predstavljamo dokumente iz oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom koji su do danas usvojeni u Bosni i Hercegovini i dajemo pregled propisa koji se odnose na zaštitu prava osoba s invaliditetom.

(Kao još jedan važan [iako neobavezujući] dokument treba istaknuti Akcioni plan Vijeća Evrope za promoviranje prava i punog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvaliteta života osoba s invaliditetom u Evropi 2006.-2015., koji daje smjernice za djelovanje evropskih država u svim aspektima zaštite prava osoba s invaliditetom. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ministarstva civilnih poslova, usvojilo je u avgustu 2009. Informaciju o aktivnostima Vijeća Evrope u oblasti invalidnosti, uključujući navedeni Akcioni plan, i zadužilo Ministarstvo civilnih poslova da učestvuje u koordinaciji implementacije ovog Akcionog plana¹. U skladu s ovim Akcionim planom Vijeća Evrope Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice formiralo je tim za izradu akcionog plana za promoviranje i puno učešće osoba s invaliditetom u društvu 2010. – 2015². Ovdje također navodimo dokument Stavovi povjerenika Vijeća Evrope za ljudska prava Thomasa Hammarberga o ljudskim pravima osoba s invaliditetom od 22. jula 2010., s preporukama.)

II. KONVENCIJA UJEDINJENIH NACIJA O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM I FAKULTATIVNI PROTOKOL UZ KONVENCIJU

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju stupili su na snagu **3. maja 2008.**

Do 01.02.2011. Konvenciju je ratificiralo 96 država, kao i Evropska unija, a Fakultativni protokol je ratificiralo 60 država. (Ovo je prva konvencija o zaštiti ljudskih prava koju mogu potpisati i regionalne integracijske organizacije. Evropska unija je ratificirala Konvenciju 23.12.2010.)

U skladu sa članom 40. Konvencije, države potpisnice se redovno sastaju na **Konferenciji država potpisnica**, kako bi razmotrile bilo koje pitanje vezano za provođenje Konvencije. Konferenciju saziva generalni sekretar Ujedinjenih nacija svake dvije godine ili u skladu s odlukom Konferencije država potpisnica. Do sada su održane tri sjednice Konferencije država potpisnica: prva sjednica 31. oktobra i 3. novembra 2008., druga sjednica od 2. do 4. septembra 2009. i treća sjednica od 1. do 3. septembra 2010.

U skladu sa članom 34. Konvencije uspostavljen je **Komitet za prava osoba s invaliditetom (CRPD)**, koji prati provođenje Konvencije od strane država potpisnica. Članovi ovog komiteta biraju se na sjednici Konferencije država potpisnica. Komitet ima 18 članova, nezavisnih eksperata, čiji mandat traje četiri godine, a svoju dužnost obavljaju kao pojedinci,

---

¹ Izvor: Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Sarajevo, novembar 2009.

² Izvor: Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Sarajevo, novembar 2009.

visokog moralnog ugleda, s priznatom stručnošću i iskustvom na području uređenom ovom Konvencijom. Države potpisnice ovom komitetu podnose izvještaje o napretku učinjenom u provođenju Konvencije. Komitet razmatra svaki izvještaj i daje sugestije i opće preporuke, a zasjeda dva puta godišnje u Ženevi. Svoj početni izvještaj država podnosi u roku od dvije godine nakon što je Konvencija stupila na snagu **za tu državu potpisnicu**. Daljnje izvještaje država podnosi najmanje svake četiri godine. Do danas početne izvještaje su podnijele četiri države (Tunis, Španija, Peru i Kina), od kojih će dva izvještaja biti razmatrana u aprilu 2011.

U skladu sa **članom 33.** Konvencije, države potpisnice će unutar svojih organa odrediti jedno ili više središta za pitanja koja se tiču provođenja ove Konvencije, kao i nezavisne mehanizme za praćenje provođenja Konvencije, uz učešće građanskog društva, a posebno osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju, u procesu praćenja.

Konvencija ima sljedeću strukturu i sadržaj:

Preambula

1. Svrha
2. Definicije
3. Opća načela
4. Opće obaveze
5. Ravnopravnost i nediskriminacija
6. Žene s invaliditetom
7. Djeca s invaliditetom
8. Podizanje svijesti
9. Pristupačnost
10. Pravo na život
11. Rizične situacije i humanitarna krizna stanja
12. Jednakost pred zakonom
13. Pristup pravdi
14. Sloboda i sigurnost osobe
15. Sloboda od mučenja ili okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
16. Sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja
17. Zaštita integriteta osobe
18. Sloboda kretanja i državljanstvo
19. Nezavisno življenje i uključenost u zajednicu
20. Osobna pokretljivost
21. Sloboda izražavanja i mišljenja, i pristup informacijama
22. Poštivanje privatnosti
23. Poštivanje doma i porodice
24. Obrazovanje
25. Zdravstvena zaštita
26. Habilitacija i rehabilitacija
27. Rad i zapošljavanje
28. Odgovarajući životni standard i socijalna zaštita
29. Sudjelovanje u političkom i javnom životu
30. Sudjelovanje u kulturnom životu, rekreaciji, razonodi i sportu
31. Statistika i prikupljanje statističkih podataka
32. Međunarodna suradnja
33. Provođenje i praćenje provođenja Konvencije na nacionalnom nivou
- 34 to 40. Međunarodni mehanizam za praćenje provođenja

41 to 50. Završne odredbe Fakultativni protokol

Svrha Konvencije je unaprjeđenje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba s invaliditetom, i unaprjeđenje poštivanja njihovog urođenog dostojanstva. Cilj je da Konvencija i Fakultativni protokol budu instrument za zaštitu ljudskih prava sa dimenzijom socijalnog razvoja. Konvencija doprinosi da osobe s invaliditetom budu "subjekti" koji imaju prava i koji su u stanju tražiti zaštitu tih prava, slobodno odlučivati o svom životu i biti aktivni članovi društva.

Konvencija ne daje eksplicitnu definiciju invaliditeta. U preambuli Konvencije invaliditet je opisan kao razvojni proces, koji nastaje kao rezultat djelovanja osoba s invaliditetom i prepreka koje proizlaze iz stajališta njihove okoline, te iz prepreka koje postoje u okolini, a koje sprječavaju njihovo potpuno i djelotvorno sudjelovanje u društvu ravnopravno s drugim članovima tog društva. Npr., osoba koja koristi kolica može imati poteškoće u zapošljavanju ne zbog kolica, nego zbog barijera kao što su nepristupačni autobusi i stepenice.

Fokus Konvencije je na "diskriminaciji" u bilo kojem slučaju. Npr. u skladu s ovom konvencijom pravo na zaštitu od diskriminacije ima i majka koja nema invaliditet, a brine se o djetetu s invaliditetom, ukoliko bi joj poslodavac dao otkaz pretpostavljajući da će majka uzimati slobodne dane za brigu o svom djetetu.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom ne stvara nova prava, nego obavezuje države da promoviraju i štite prava osoba s invaliditetom.

Konvencijom se uređuju sljedeća prava:

- jednakost pred zakonom bez diskriminacije (član 5.)
- pravo na život, slobodu i sigurnost osobe (članovi 10. i 14.)
- jednako priznanje pred zakonom i pravna sposobnost (član 12.)
- sloboda od mučenja (član 15.)
- sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja (član 16.)
- pravo na poštivanje fizičkog i mentalnog integriteta (član 17.)
- sloboda kretanja i državljanstvo (član 18.)
- pravo na život u zajednici (član 19.)
- sloboda izražavanja i mišljenja (član 21.)
- poštivanje privatnosti (član 22.)
- poštivanje doma i porodice (član 23.)
- pravo na obrazovanje (član 24.)
- pravo na zdravstvenu zaštitu (član 25.)
- pravo na rad (član 27.)
- pravo na odgovarajući životni standard (član 28.)
- pravo na sudjelovanje u političkom i javnom životu (član 29.)
- pravo na sudjelovanje u kulturnom životu (član 30.)

Obaveze država po članu 4. (Opće obaveze) mogu se grupisati na sljedeći način:

- u smislu poštivanja – države se moraju suzdržavati od sudjelovanja u postupcima ili praksi koja nije konsistentna sa Konvencijom, moraju izmijeniti ili ukinuti postojeće diskriminacijske propise, običaje i praksu, moraju se konsultirati i aktivno uključiti

osobe s invaliditetom u izradu i provođenje propisa i politika kojima se provodi Konvencija;

- u smislu zaštite – države potpisnice moraju poduzeti sve odgovarajuće mjere da eliminiraju diskriminaciju na osnovu invaliditeta od strane bilo koje osobe, organizacije ili privatnog preduzeća;
- u smislu ispunjavanja – u ovu kategoriju spadaju mnoge od obaveza - na primjer, države moraju usvojiti politike, te zakonodavne, administrativne, programske i druge mjere radi provođenja prava osoba s invaliditetom, moraju provoditi ili promovirati istraživanja o relevantnim robama i uslugama, moraju pružiti osobama s invaliditetom informacije o relevantnim tehnologijama i druge vrste pomoći, usluga i uređaja, moraju promovirati obuku stručnjaka i osoblja koje radi s osobama s invaliditetom.

Suzdržavanje od određenih postupaka ne zahtijeva finansijske troškove, dok provođenje politika i programa može zahtijevati finansijska sredstva i ljudske resurse. Ova konvencija i drugi instrumenti za zaštitu ljudskih prava prepoznaju da provođenje pozitivnih mjera neće uvijek biti jednostavno za države s ograničenim resursima. Zato Konvencija traži progresivno provođenje odredbi koje iziskuju značajne troškove. Ipak, nedostatak sredstava ne treba da bude izgovor, jer za neke pozitivne mjere potrebno je dobro planiranje, a ne investiranje. Raspoloživi resursi mogli bi se koristiti pametnije i efikasnije, npr. odabirom programa sa niskim troškovima. Raspoloživi resursi mogli bi se preusmjeravati onima kojima su najpotrebniji, npr. da se prvo rješavaju problemi osoba koje su u najtežoj situaciji. Sve države moraju obezbijediti najosnovniji minimum.

Sve države moraju poduzeti korake na promoviranju prava osoba s invaliditetom, a to uključuje traženje međunarodne saradnje u oblastima gdje istinski postoji nedostatak finansijskih sredstava.

U praćenju provođenja Konvencije značajnu ulogu imaju državne institucije za zaštitu ljudskih prava, kao i mehanizmi za koordinaciju i praćenje unutar izvršnih organa vlasti. U sve aktivnosti na planu provođenja i praćenja provođenja Konvencije treba da budu uključene osobe s invaliditetom.

III. BOSNA I HERCEGOVINA

Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol **12.03.2010.** (bez rezervacija ili izjava). Za Bosnu i Hercegovinu Konvencija je stupila na snagu 11.04.2010., tridesetog dana nakon deponiranja instrumenta o ratifikaciji. Rok za početni izvještaj Bosne i Hercegovine o napretku u provođenju Konvencije je 11.04.2012. godine, dvije godine nakon ratifikacije.

U cilju provođenja aktivnosti koje se odnose na zagovaranje, promociju i poboljšanje primjene Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom i Opcionog protokola, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH pripremlilo je Odluku o formiranju Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH, koja je usvojena na 135. sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 19.10.2010. (uz naznaku da je potrebno izvršiti izmjene u članu 8. Odluke). Odluka treba uskoro da bude objavljena. Ovom odlukom predviđa se formiranje Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH u svrhu osiguranja saradnje sa nadležnim entitetskim organima vlasti i udruženjima osoba sa invaliditetom.

U cilju jačanja ovog Vijeća Sektor za ljudska prava Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH podnio je Evropskoj komisiji (u okviru prepristupnih fondova IPA) projektnu aplikaciju

pod nazivom „*Jačanje kapaciteta udruženja osoba sa invaliditetom koja ulaze u sastav Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH*“. Ukoliko projekat bude odobren, omogućiće unaprjeđenje rada ovog Vijeća i opšteg položaja osoba sa invaliditetom u cijeloj Bosni i Hercegovini³.

IV. PROVOĐENJE KONVENCIJE

Bosna i Hercegovina treba da izradi program provođenja Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (u okviru kojeg će se vršiti i usklađivanje propisa). Provođenje Konvencije je obiman proces, u kojem učestvuje više organa vlasti svih nivoa, kao i drugih institucija i organizacija, i koji uključuje poduzimanje različitih vrsta mjera radi obezbjeđenja jednakopravnosti i zaštite prava osoba s invaliditetom (usvajanje politika i programa, promoviranje prava osoba s invaliditetom, informiranje, obuke, administrativne i zakonodavne mjere i td.).

V. DOKUMENTI

U periodu 2005 – 2009 u Bosni i Hercegovini je proveden projekat „Podrška razvoju politike u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini“. To je bio međudržavni projekat Finske i Bosne i Hercegovine, koji su realizirali Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine, Ministarstvo rada i socijalne zaštite Federacije BiH i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (uz tehničku podršku Nezavisnog biroa za humanitarna pitanja).

Rezultat ovog projekta su sljedeći dokumenti⁴ (čiji ciljevi su kompatibilni s obavezama koje proizlaze iz Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom):

- a) „Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini“ (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 76/08), dokument je usvojilo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 46. sjednici 8. maja 2008.,
- b) „Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2010 – 2014“, koju je usvojila Vlada Federacije BiH,
- c) „Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010 – 2015“, koju je usvojila Vlada Republike Srpske na 184. sjednici, održanoj 29.07.2010. godine.

a) Dokument Vijeća ministara BiH „**Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini**“ (2008) sadrži principe koji omogućavaju nadležnim organima entiteta i Distrikta Brčko da unaprijede stanje u ovoj oblasti prilikom izrade strategija i planiranja budžetskih sredstava za njihovo provođenje.

U dokumentu je data ocjena postojećeg stanja, uz navođenje postojećih nedostataka i utvrđivanje aktivnosti koje je potrebno provesti radi poboljšanja položaja i zaštite prava osoba s invaliditetom. Dokument je postavio sljedeće ciljeve u svrhu poboljšanja položaja osoba s invaliditetom:

- primjena međunarodnih standarda i harmonizacija zakonodavstva u oblasti invalidnosti,

---

³ Izvor: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

⁴ Iz oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom nismo pronašli dokument Distrikta Brčko.

- eliminacija diskriminacije po osnovih invaliditeta, uvođenje socijalnog pristupa u pitanjima invaliditeta i primjena jedinstvenih kriterija za ocjenu stepena invaliditeta i preostalih sposobnosti,
- obezbjeđivanje ljudskog dostojanstva i socijalne sigurnosti osoba s invaliditetom i njihovih porodica te ublažavanje negativnih posljedica koje nastaju zbog invalidnosti,
- ostvarenje najvišeg mogućeg standarda zdravlja bez diskriminacije po osnovi invalidnosti,
- stvaranje jednakih uslova i pristupačnog okruženja za potpuno uključenje osoba s invaliditetom u procese obrazovanja,
- osposobljavanje za korištenje preostalih sposobnosti, uspješno učešće na tržištu rada, zapošljavanje i smanjenje siromaštva,
- integriranje i podrška uključivanju osoba s invaliditetom u glavne ekonomske tokove društva,
- razvoj struktura i kapaciteta za oblast invalidnosti državnih institucija i organizacija osoba sa invaliditetom, kao i uključivanje invalidnosti u glavne tokove društva, programe i mjere vladinog i nevladinog sektora,
- promjena odnosa zajednice, razbijanje stereotipa i eliminisanje predrasuda o osobama s invaliditetom, jačanje ljudskog dostojanstva i samopouzdanja osoba s invaliditetom i njihovih porodica,
- ostvarivanje svih ljudskih prava osoba s invaliditetom i uklanjanje svih barijera za njihovo puno uključivanje u društvene tokove,
- ostvarivanje ljudskog dostojanstva, ličnog integriteta, društvenog, intimnog i porodičnog života,
- ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim sferama javnog i privatnog života osoba s invaliditetom,
- stvaranje uslova za realizaciju, praćenje i evaluaciju Politike u oblasti invalidnosti.

b) „**Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2010 – 2014**“, koju je usvojila Vlada Federacije BiH, daje prikaz međunarodnih instrumenata za zaštitu prava osoba s invaliditetom i postavlja opće ciljeve Strategije:

1. svako ministarstvo u Vladi Federacije BiH će pripremiti Akcioni plan za implementaciju aktivnosti za koje je zaduženo u Strategiji, u roku od šest mjeseci od usvajanja Strategije;
2. svako ministarstvo u Vladi Federacije BiH će u Budžetu za 2010. godinu uvesti budžetski kod koji će imati naziv „Implementacija Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom“;
3. kantonalne vlade i općinske vlasti će do kraja godine donijeti svoje akcione planove za implementaciju aktivnosti za koje su zadužene u Strategiji, u roku od šest mjeseci od usvajanja Strategije;
4. kantonalne vlade i općinske vlasti će u Budžetu za 2010. godinu uvesti budžetski kod koji će imati naziv „Implementacija Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom“.
5. Vlada Federacije BiH će obezbijediti institucionalno praćenje stanja u oblasti invalidnosti, primjenu zakona koji regulišu oblast invalidnosti, te praćenje implementacije ove Strategije, kroz **osnivanje Ureda Vlade Federacije BiH za pitanja invaliditeta**. Ured bi se osnovao u roku od godinu dana po usvajanju Strategije. (Ured bi imao obavezu da prati primjenu Strategije.)

Strategijom je, između ostalog, predviđena harmonizacija relevantnih zakona u Federaciji BiH sa međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima u oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom.

U Strategiji se navodi da je “jedan od uzroka trenutnog položaja osoba sa invaliditetom i u podijeljenoj nadležnosti u mnogim oblastima između različitih nivoa vlasti u Federaciji BiH, a da pri tom ne postoji odgovarajuća komunikacija i saradnja između zakonodavstva Federacije BiH i zakonodavstava kantona.”

Strategija ocjenjuje postojeću situaciju, postavlja ciljeve i planira mjere u oblasti socijalne zaštite, stanovanja i pristupačnog života u zajednici, zdravstvene zaštite, odgoja i obrazovanja, sporta i rekreacije, zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije, porodice, informiranja, sudjelovanja u javnom, kulturnom i političkom životu, istraživanja i razvoja, organizacija osoba s invaliditetom i međunarodne saradnje. Planirane mjere provest će izvršni i zakonodavni organi vlasti Federacije BiH, kantona i općina.

U oblasti socijalne zaštite ciljevi su:

- utvrditi egzistencijalni minimum za osobe sa invaliditetom (OSI), uvećan za troškove koje te osobe i njihove porodice imaju zbog invaliditeta,
- obezbijediti sve oblike podrške socijalne zaštite, zasnovane na individualnim potrebama OSI, u svrhu izjednačavanja mogućnosti,
- razviti mehanizme za sprječavanje zloupotrebe prava OSI,
- uspostaviti jedinstven institucionalni model za ocjenu stepena invaliditeta i preostale životne i radne sposobnosti za sve osobe sa invaliditetom bez obzira na uzrast i uzrok nastanka invaliditeta, koji će imati jedinstvene kriterije i proceduru baziranu na Međunarodnoj klasifikaciji funkcionisanja, invalidnosti i zdravlja svjetske zdravstvene organizacije (rezolucija WHA 54.21).

Za ostvarenje ovih ciljeva planirane su sljedeće mjere (koje će provesti izvršni i zakonodavni organi vlasti Federacije BiH i kantona):

1. uskladiti sve zakone i druge akte iz oblasti socijalne zaštite na nivou Federacije BiH i kantona sa Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom – **rok 2013. godina i kontinuirano,**
2. donijeti nove zakone o socijalnoj zaštiti na nivou Federacije BiH i kantona – **rok 2012. godina i kontinuirano,**
3. donijeti novi zakon o dodatnim pravima osoba s invaliditetom na nivou Federacije BiH i kantona – **rok 2012. godina i kontinuirano,**
4. donijeti zakon o servisima podrške osobama s invaliditetom i raditi na razvijanju ove vrste podrške osobama s invaliditetom – **rok 2012. godina,**
5. jačanje mehanizama kontrole u svrhu sprečavanja zloupotrebe prava po osnovi invalidnosti – **rok 2011. godina i kontinuirano.**

Ciljevi u oblasti stanovanja i pristupačnog života u zajednici su:

- svim osobama sa invaliditetom omogućiti uslove za samostalan život i puno učešće u životu zajednice,
- uspostaviti široke mreže podrške u zajednici kako bi osobe s invaliditetom mogle samostalno odabrati i ostvariti svoje životne ciljeve,
- stvoriti okruženje koje će biti pristupačno svim osobama s invaliditetom,
- svim osobama s invaliditetom osigurati adekvatan pristup informacijama, komunikacijama, uključujući sve vidove transporta, kao i upotrebi savremenih tehnologija, kako u urbanim tako i u ruralnim područjima.

Mjere planirane za ostvarenje navedenih ciljeva:

1. harmonizacija zakona i podzakonskih akata u Federaciji BiH i kantonima sa međunarodnim standardima koji reguliraju gore navedene oblasti – **rok 2013. godina i kontinuirano,**
2. stvoriti uslove u kojima će OSI biti u mogućnosti da same biraju i kreiraju uvjete pod kojima/s kim će i gdje će živjeti i sudjelovati u životu zajednice – **rok 2013. godina i kontinuirano,**
3. obezbijediti uslove za sveobuhvatno rješavanje stambenih pitanja OSI – **rok 2011. godina i kontinuirano,**
4. uspostaviti adekvatan i efikasan sistem mreža podrške za osobe s invaliditetom i njihove porodice – **rok 2012. godina i kontinuirano,**
5. osigurati punu primjenu Uredbe o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uslovima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za lica sa umanjnim tjelesnim mogućnostima, kako bi se uklonile fizičke barijere u pristupu svim javnim i drugim objektima – **rok 2010. godina i kontinuirano,**
6. uvođenje odgovarajućih elemenata podrške u sferi informacija, sredstava komuniciranja i novih tehnologija za gluhe, nagluhe, slijepe i slabovidne osobe i osobe sa mentalnim i intelektualnim invaliditetom – **rok 2011. godina i kontinuirano,**
7. osigurati pristupačnost svih oblika javnog prijevoza za sve OSI – **rok 2014. godina i kontinuirano.**

U oblasti zdravstvene zaštite ciljevi su:

- osigurati sveobuhvatnu, kontinuiranu, dostupnu i kvalitetnu zdravstvenu zaštitu svim osobama s invaliditetom bez obzira na spol, dob, porijeklo, prirodu ili stepen invaliditeta,
- poboljšati dostupnost usluga medicinske rehabilitacije na svim nivoima zdravstvene zaštite, naročito Centrima za fizikalnu rehabilitaciju u zajednici i Centrima za mentalno zdravlje u zajednici,
- razviti programe za rano otkrivanje, dijagnosticiranje i tretman djece s invaliditetom, u kojima treba osigurati učešće multidisciplinarnih timova,
- obezbijediti osobama s invaliditetom pravo na besplatna, individualno prilagođena pomagala, koja na bilo koji način nadomještaju ili zamjenjuju izgubljene ili oštećene dijelove tijela, organe i čula i omogućavaju potpunu ili maksimalno moguću samostalnost u obavljanju svakodnevnih životnih i radnih aktivnosti.

Mjere planirane za ostvarenje navedenih ciljeva:

1. svim osobama sa teškim i višestrukim invaliditetom osigurati pravo na zdravstveno osiguranje bez diskriminacije po osnovu spola, dobi, porijekla i prirodu invaliditeta – rok 2011. godina,
2. osigurati osobama sa invaliditetom dostupnost zdravstvenim ustanovama na svim nivoima, posebno primarne zdravstvene zaštite – rok 2011. godina i kontinuirano,
3. osigurati dostupnost potrebnih ortopedskih, tiflotehničkih i drugih pomagala svim osobama s invaliditetom – rok 2011. godina i kontinuirano,
4. uskladiti standarde zdravstvene zaštite sa specifičnim potrebama žena s invaliditetom i osoba sa mentalnim i intelektualnim invaliditetom – rok 2014. godina i kontinuirano,
5. uspostavljanje standarda opreme i prostora u zdravstvenim ustanovama uvažavajući specifične potrebe OSI – rok 2013. godina,
6. osigurati da medicinsko i drugo osoblje koje radi sa osobama sa invaliditetom dobije odgovarajuću obuku, koja treba biti kontinuirani proces i treba da se temelji na najnovijim raspoloživim saznanjima i uvođenje novih profesija po potrebi OSI rok 2011. godina i kontinuirano,

7. jačanje kapaciteta i edukacija profesionalaca koji rade u centrima za mentalno zdravlje i fizikalnu rehabilitaciju – rok 2011. godina i kontinuirano,
8. razvijanje službi za ranu intervenciju i tretman djece sa posebnim potrebama – rok 2014. godina i kontinuirano,
9. uspostaviti „screening“ programe za prekonceptijsku, prenatalnu i postnatalnu detekciju poremećaja koji dovode do invaliditeta po bilo kom osnovu – 2014. godina i kontinuirano.

Ciljevi u oblasti odgoja i obrazovanja:

- osobama s invaliditetom obezbijediti dostupnost redovnog odgojno-obrazovnog sistema na svim nivoima,
- osigurati stručnu pomoć učenicima i nastavnicima u inkluzivnom obrazovanju,
- usmjeriti na povezivanje redovnih i škola specijaliziranih za odgoj i obrazovanje djece sa smetnjama u razvoju,
- obezbijediti profesionalno usavršavanje nastavnica koji rade u inkluzivnom obrazovanju i istraživanje programa, metoda i rezultata inkluzivnog obrazovanja,
- razvijati partnerstvo odgojno-obrazovnih ustanova sa porodicama, lokalnom zajednicom, civilnim društvom i tržištem rada.

Mjere planirane za ostvarenje navedenih ciljeva:

1. unaprijediti zakonodavni okvir na svim nivoima odgoja i obrazovanja koji će obezbijediti uključenost djece i osoba s invaliditetom u sistem odgoja i obrazovanja – rok 2012. godina i kontinuirano,
2. osigurati jednake mogućnosti s obzirom na sposobnosti djeci i osobama s invaliditetom u redovnom odgojno-obrazovnom sistemu na svim nivoima obrazovanja – rok 2013. godina i kontinuirano,
3. razvijati sistem podrške u nastavi – rok 2012. godina i kontinuirano,
4. razvijanje saradnje između redovnih i specijaliziranih odgojno-obrazovnih ustanova – rok 2012. godina i kontinuirano,
5. u sistemu obrazovanja i profesionalnog usavršavanja nastavnog kadra osigurati edukativne programe za stjecanje znanja i vještina za rad sa djecom i osobama s invaliditetom – rok 2012. godina i kontinuirano,
6. radi optimalnog razvoja djece i osoba s invaliditetom razvijati partnerstvo odgojno-obrazovnih ustanova sa porodicama, lokalnom zajednicom, civilnim društvom i tržištem rada rok 2014. godina i kontinuirano.

Ciljevi u oblasti zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije:

- omogućiti integraciju osoba s invaliditetom na tržište rada,
- poticati zapošljavanje osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada kroz primjenu stimulativnih mjera,
- omogućiti osobama sa teškim invaliditetom zapošljavanje u zaštićenim uvjetima,
- poticati stalno usavršavanje osoba s invaliditetom radi lakšeg zapošljavanja,
- povećati interes osoba s invaliditetom za zapošljavanje,
- uspostaviti mrežu institucija koje će osobama s invaliditetom omogućavati i olakšavati dobivanje i zadržavanje radnog mjesta.

Mjere planirane za ostvarenje navedenih ciljeva:

1. obezbijediti zakonski okvir koji će omogućiti zapošljavanje osoba s invaliditetom – rok 2010. godina i kontinuirano,
2. obezbijediti mehanizme sprečavanja diskriminacije u području zapošljavanja osoba s invaliditetom – rok 2011. godina i kontinuirano,
3. učiniti dostupnim programe stručnog usavršavanja i razvijanja radnih vještina osobama s invaliditetom – rok 2012. godina i kontinuirano,

4. razvijanje mjera poticaja zapošljavanja, samozapošljavanja i zadržavanja zaposlenja i napredovanja u službi – rok 2012. godina i kontinuirano,
5. razvijanje svijesti osoba s invaliditetom o značaju uključivanja na tržište rada – rok 2011. godina i kontinuirano,
6. uspostaviti mrežu centara za profesionalnu rehabilitaciju koja će pokrivati teritorij Federacije BiH i koja će biti povezana s obrazovnim institucijama i tržištem rada – rok 2012. godina i kontinuirano,
7. senzibilizirati i poticati poslodavce da zapošljavaju osobe s invaliditetom – rok 2011. godina i kontinuirano.

Strategija također predviđa poduzimanje mjera za osposobljavanje i razvoj organizacija osoba s invaliditetom. Ciljevi postavljeni u ovom smislu su:

- obezbijediti pravne, materijalne, finansijske i druge pretpostavke za osnivanje, rad i razvijanje organizacija osoba s invaliditetom,
- jačati kapacitete organizacija osoba s invaliditetom,
- obezbijediti uslove za participativno učešće organizacija OSI u procesima od značaja za OSI.

Za ostvarenje navedenih ciljeva planirane su sljedeće mjere:

1. donošenje zakona o organizacijama osoba s invaliditetom kojim će se obezbijediti reprezentativnost organizacija – rok 2011. godina,
2. osigurati sredstva u budžetima na svim nivoima koji će omogućiti rad i razvoj organizacija osoba s invaliditetom – rok 2010. godina,
3. poticanje stručnog usavršavanja i edukacije zaposlenih i članova organa upravljanja u organizacijama osoba s invaliditetom u svrhu sticanja razvojnih kapaciteta i vještina pružanja podrške članstvu – rok 2011. godina,
4. uspostavljanje mješovitih stalnih tijela za pitanja invaliditeta pri vladama na svim nivoima – rok 2011. godina.

c) „**Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010 – 2015**“, koju je usvojila Vlada Republike Srpske, u uvodu daje prikaz međunarodnih instrumenata za zaštitu prava osoba s invaliditetom i opisuje postojeću situaciju, kao i proces izrade Strategije. Strategija utvrđuje ciljeve i aktivnosti u devet oblasti:

- Oblast 1: Položaj lica sa invaliditetom u zakonodavstvu i njihovo učešće u javnom i političkom životu,
- Oblast 2: Ekonomska samostalnost lica sa invaliditetom i ekonomske beneficije,
- Oblast 3: Socijalna sigurnost lica sa invaliditetom i socijalna podrška,
- Oblast 4: Zdravstvena zaštita, rehabilitacija i procjena invaliditeta,
- Oblast 5: Zapošljavanje i profesionalna rehabilitacija,
- Oblast 6: Vaspitanje i obrazovanje,
- Oblast 7: Kultura – lični integritet, informisanje, komunikacije, podizanje svijesti, religija,
- Oblast 8: Porodični život, sport i rekreacija, pristupačnost,
- Oblast 9: Organizacije lica sa invaliditetom.

Ciljevi u oblasti 1: Položaj lica sa invaliditetom u zakonodavstvu i njihovo učešće u javnom i političkom životu:

- cilj 1.1. osigurati poštovanje prava lica sa invaliditetom u domaćem zakonodavstvu kroz primjenu principa proizašlih iz međunarodnih dokumenata (planirane su sljedeće aktivnosti: **harmonizacija domaćeg zakonodavstva sa Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom**, kao i sa drugim međunarodnim dokumentima koji se

tiču prava osoba s invaliditetom; **revizija i kontinuirani rad na usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim dokumentima, Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom** i „Politikom u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini“; podržavanje međunarodne saradnje osoba s invaliditetom, kao i stručnih osoba, institucija i organizacija na polju unapređenja položaja osoba s invaliditetom),

- cilj 1.2. obezbijediti koordinaciju i institucionalno praćenje primjene postojećih zakona i strateških dokumenata koji regulišu prava lica sa invaliditetom u kontekstu poštovanja ljudskih prava (jedna od planiranih aktivnosti je **formiranje kancelarije Vlade Republike Srpske za pitanja lica sa invaliditetom**),
- cilj 1.3. ujednačiti zakonska rješenja ocjene invalidnosti u različitim sistemima kako bi se postigla jednakopravnost svih lica sa invaliditetom (jedna od planiranih aktivnosti je analiziranje pristupa invalidnosti u različitim sistemima upravljanja (sistem socijalne zaštite, radno zakonodavstvo, boračko-invalididska zaštita i dr.)),
- cilj 1.4. podsticati provođenje različitih istraživanja u oblasti invalidnosti (planirane aktivnosti su: provođenje multidisciplinarnih istraživanja na temu položaja lica sa invaliditetom; aktivno uključivanje i saradnja sa korisničkim udruženjima koja okupljaju lica sa invaliditetom),
- cilj 1.5. omogućiti licima sa invaliditetom aktivno učestvovanje u radu političkih partija, političkom životu i procesima odlučivanja na svim nivoima.

Ciljevi u oblasti 2: Ekonomska samostalnost lica sa invaliditetom i ekonomske beneficije:

- cilj 2.1. podsticati ekonomsku samostalnost lica sa invaliditetom kroz njihov aktivni radni angažman,
- cilj 2.2. unapređivati zakonska rješenja kojim će se podsticati ekonomska samostalnost lica sa invaliditetom putem redovnog obrazovanja i savladavanja dodatnih radnih vještina (neke od aktivnosti: razvijanje informativnih servisa i primjena novih tehnologija pri zapošljavanju lica sa invaliditetom; kreiranje različitih programa radnog osposobljavanja, prekvalifikacije i dokvalifikacije lica sa invaliditetom),
- cilj 2.3. podsticati stambeno zbrinjavanje lica sa invaliditetom,
- cilj 2.4. razviti mehanizme za praćenje ekonomskih pokazatelja provedenih mjera ekonomske politike čije djelovanje ima uticaja na ostvarivanje ekonomske samostalnosti lica sa invaliditetom (planirane su sljedeće aktivnosti: izrada indikatora za praćenje implementacije Strategije, kroz budžetske linije na republičkom i lokalnim nivoima i ocjenu uspješnosti koju bi provodila Kancelarija za lica sa invaliditetom Vlade Republike Srpske; analiza stepena uključenosti pitanja invalidnosti u ekonomsku politiku Republike Srpske i izvještavanje o napretku).

Ciljevi u oblasti 3: Socijalna sigurnost lica sa invaliditetom i socijalna podrška:

- cilj 3.1. uspostaviti jedinstvene standarde u definisanju minimalnog nivoa socijalne sigurnosti za lica sa invaliditetom (planirane aktivnosti: izrada standarda i indikatora ostvarivanja socijalne sigurnosti lica sa invaliditetom; kreiranje modela za određivanje nivoa socijalne sigurnosti za lica sa invaliditetom),
- cilj 3.2. obezbijediti sistemski način finansiranja minimuma socijalne sigurnosti za lica sa invaliditetom koja su nesposobna za rad, nemaju osiguranje i ne posjeduju materijalna sredstva za život (jedna od planiranih aktivnosti je usvajanje Zakona o socijalnoj zaštiti i drugih zakona koji su relevantni za ovu oblast),
- cilj 3.3. usaglasiti mjere predviđene reformom penzijsko-invalidskog osiguranja sa pravima lica sa invaliditetom koja su svoju invalidnost stekla u procesu rada

(aktivnosti: analiza postojećih zakonskih rješenja i izmjena Zakona o penzijsko-invalidskom osiguranju, kako bi bili uključeni principi jednakosti i pristupačnosti za sve i rješenja koja će uvažiti ulogu rada u sticanju statusa invalida i invalidnosti),

- cilj 3.4. unaprijediti sistem dječije zaštite za potrebe djece sa invaliditetom,
- cilj 3.5. uskladiti zakonske regulative u oblasti socijalne zaštite sa ciljevima i stavovima Konvencije o pravima lica sa invaliditetom (planirane aktivnosti: izrada novog zakona o socijalnoj zaštiti u pravcu definiranja prava i uvođenje procedura ostvarivanja prava u skladu sa preporukama iz Konvencije o pravima osoba s invaliditetom; izmjena i dopuna Porodičnog zakona u dijelu kojim se regulišu obaveze i odgovornosti članova porodice i države prema licima sa invaliditetom),
- cilj 3.6. poboljšati uslove i kvalitet zbrinjavanja lica sa invaliditetom u ustanovama socijalne zaštite,
- cilj 3.7. jačati kapacitete ustanova socijalne zaštite koje pružaju usluge licima sa invaliditetom (neke od planiranih aktivnosti: povećavanje broja zaposlenih stručnih lica u centrima za socijalni rad i drugim javnim službama; razvijanje i provođenje permanentnih edukacija za zaposlene u centrima za socijalni rad, koji rade sa licima sa invaliditetom),
- cilj 3.8. zakonski regulisati funkcionisanje koncepta socijalnih usluga (jedna od planiranih aktivnosti je priprema zakona o socijalnim uslugama),
- cilj 3.9. istražiti potrebe za socijalnim uslugama za lica sa invaliditetom na nivou lokalnih zajednica,
- cilj 3.10. podići nivo informisanosti lica sa invaliditetom o mogućnostima organizovanja i pružanja usluga socijalne zaštite u njihovim lokalnim zajednicama,
- cilj 3.11. uvesti u praksu lokalnih zajednica stambeno zbrinjavanje lica sa invaliditetom kroz model socijalnih stanova.

Ciljevi u oblasti 4: Zdravstvena zaštita, rehabilitacija i procjena invaliditeta:

- cilj 4.1. osigurati jednak pristup uslugama zdravstvene zaštite za lica sa invaliditetom
- bez obzira na pol, dob, porijeklo ili stepen invaliditeta (jedna od planiranih aktivnosti je poboljšanje fizičke dostupnosti u ustanovama u kojima se pruža zdravstvena zaštita korisnicima invalidskih kolica, odnosno implementacija odredbi Pravilnika o uslovima za planiranje i projektovanje građevina za nesmetano kretanje djece i osoba s umanjenim tjelesnim sposobnostima),
- cilj 4.2. promovisati sve oblike aktivnog učešća lica sa invaliditetom u kreiranju, provođenju i praćenju zdravstvenopreventivnih programa u oblasti invalidnosti,
- cilj 4.3. osigurati kontinuiranu edukaciju medicinskog osoblja i drugih stručnjaka u sistemu zdravstvene zaštite o specifičnostima invaliditeta i socijalnom modelu invalidnosti,
- cilj 4.4. uvođenje procjene invaliditeta po modelu Međunarodne klasifikacije funkcionisanja (ICF) i Kvebeške klasifikacije, te drugih modela procjene invaliditeta.

Ciljevi u oblasti 5: Zapošljavanje i profesionalna rehabilitacija:

- cilj 5.1. razvijati institucionalne kapacitete za provođenje profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom,
- cilj 5.2. postići bolju informisanost nadležnih organa republičkog i lokalnog nivoa, poslodavaca, sindikata, građana o postojanju Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida, kao i o pogodnostima, beneficijama i drugim stimulativnim mjerama koje pruža navedeni zakon,
- cilj 5.3. stvoriti preduslove za osnivanje preduzeća i ostalih organizacionih oblika za zapošljavanje invalida,

- cilj 5.4. razviti inkluzivno tržište rada,
- cilj 5.5. razviti socijalno preduzetništvo,
- cilj 5.6. unaprijediti partnerstvo i dijalog javnog, nevladinog i privatnog sektora u oblasti zapošljavanja i socijalne rehabilitacije lica sa invaliditetom.

Ciljevi u oblasti 6: Vaspitanje i obrazovanje:

- cilj 6.1. usklađivanje postojećih zakona i podzakonskih akata u obrazovanju sa principima međunarodnih dokumenata koji tretiraju oblast invalidnosti,
- cilj 6.2. unapređivanje rada u redovnim školama/vrtićima po inkluzivnim principima i uspostavljanje resursnih centara i servisnih službi kao podrške redovnom sistemu obrazovanja, sve po principu promocije učenikovih sposobnosti i potencijala i kontinuiranog praćenja dostignuća kroz cijeli proces obrazovanja,
- cilj 6.3. obezbijediti finansijsku podršku obrazovnim ustanovama radi realizacije kvalitetnog i dostupnog obrazovanja i vaspitanja djece i učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju,
- cilj 6.4. kontinuirano praćenje i pružanje podrške djetetu/učeniku od rođenja do polaska u školu i dalje, te povezivanje i umrežavanje različitih ustanova, resursnih centara (zdravlje, obrazovanje i vaspitanje) na lokalnom nivou preko servisnih službi,
- cilj 6.5. unapređivanje rada nastavnika/ vaspitača, stručnih saradnika i drugih koji rade sa djecom/učenicima sa smetnjama i teškoćama u razvoju,
- cilj 6.6. obezbijediti veću fizičku dostupnost u vaspitno-obrazovnim i drugim ustanovama i njihovu adekvatniju opremljenost u skladu sa standardima i savremenim tendencijama,
- cilj 6.7. šira ponuda udžbenika i prateće literature sa dijelovima u kojima su konkretnije i jednostavnije predstavljeni sadržaji, bogatije ilustrovani udžbenici, više prilagođeni djeci i učenicima sa različitim smetnjama i teškoćama u razvoju,
- cilj 6.8. aktiviranje medija radi razvijanja pozitivnih stavova kada je u pitanju vaspitanje i obrazovanje djece/učenika sa teškoćama u razvoju,
- cilj 6.9. unapređenje uslova studiranja za studente sa invaliditetom.

Ciljevi u oblasti 7: Kultura – lični integritet, informisanje, komunikacije, podizanje svijesti, religija:

- cilj 7.1. unapređenje pristupa licima sa invaliditetom kulturnom nasljeđu – pristup spomenicima kulture, prirodnom i nematerijalnom nasljeđu i kulturnom turizmu,
- cilj 7.2. obezbijediti ravnopravno učešće lica sa invaliditetom kao publike u kulturnim manifestacijama – muzičkim, pozorišnim i filmskim,
- cilj 7.3. obezbijediti ravnopravno učešće lica sa invaliditetom koja posjeduju kreativne i intelektualne sposobnosti, na kulturnim, filmskim i pozorišnim manifestacijama,
- cilj 7.4. omogućiti licima sa invaliditetom pristup kreativnim industrijama i omogućiti sticanje statusa slobodnih umjetnika,
- cilj 7.5. senzibilizacija javnosti za publiku koja obuhvata lica sa invaliditetom i obezbjeđivanje podataka u vezi sa publikom sa invaliditetom, te senzibilizacija javnosti za umjetnost lica sa invaliditetom,
- cilj 7.6. nalaženje novih oblika finansiranja za lica sa invaliditetom koja se bave umjetnošću, samostalno ili u okviru udruženja,
- cilj 7.7. unapređivanje međunarodne i regionalne saradnje,
- cilj 7.8. podsticati slobodno primanje i prosljeđivanje informacija osobama sa invaliditetom na onoj visini kvaliteta i kvantiteta koji je omogućen i ostalim članovima društva uz uvažavanje specifičnosti njihovih potreba i mogućnosti,

- cilj. 7.9. objektivno informisati javnost o invaliditetu i njegovim posljedicama, o načinu zadovoljavanja potreba lica sa invaliditetom, te o poteškoćama koje su uzrokovane negativnim stavovima okoline,
- cilj 7.10. poboljšati pristupačnost religije licima sa invaliditetom u saradnji sa religijskim zajednicama.

Ciljevi u oblasti 8: Porodični život, sport i rekreacija, pristupačnost:

- cilj 8.1. realizacija ciljeva Strategije razvoja porodice Republike Srpske koji se odnose na lica sa invaliditetom,
- cilj 8.2. razvoj univerzalnog dizajna kroz osiguranje pristupačnosti javnim objektima,
- cilj 8. 3. obezbjeđenje pristupačnosti javnom prevozu i obezbjeđenje specijalnog prevoza – obezbijediti pristupačnost u javnom saobraćaju,
- cilj 8.4. unaprijediti sport za lica sa invaliditetom.

Ciljevi u oblasti 9: Organizacije lica sa invaliditetom:

- cilj 9.1. raditi na stvaranju pravnih, materijalnih i drugih pretpostavki za razvijanje i pružanje podrške u radu organizacijama lica sa invaliditetom u svim sredinama,
- cilj 9.2. razvijati kriterijume po kojima će se osigurati finansiranje rada organizacija lica sa invaliditetom, kao i kriterijume za praćenje uspješnosti rada organizacija kako bi se podrška pružala u skladu sa ostvarenim rezultatima,
- cilj 9.3. prihvatiti organizacije lica sa invaliditetom kao partnere i priznati im savjetodavnu ulogu prilikom pripremanja prijedloga zakona, administrativnih i drugih mjera iz oblasti invalidnosti, kao i praćenja i evaluacije njihove primjene,
- cilj 9.4. podsticati usavršavanje i edukaciju zaposlenih i članova organizacija lica sa invaliditetom u cilju podizanja kapaciteta organizacija lica sa invaliditetom i usavršavanja vještina pri pružanju podrške članstvu.

VI. PROPISI KOJI SE ODNOSE NA ZAŠTITU PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

Kako smo ranije naveli, usklađivanje propisa u Bosni i Hercegovini sa Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom (ili eventualno donošenje novih propisa) predstavlja samo jedan dio obimnog procesa provođenja Konvencije. Ocjenjivanje usklađenosti propisa i njihovo usklađivanje sa Konvencijom predviđeno je u prethodno opisanim strategijama entitetskih vlada kao dio planiranih mjera i aktivnosti poboljšanja položaja osoba s invaliditetom (usklađivanje će biti i dio politika i programa koji budu usvojeni radi provođenja Konvencije).

Za ovu priliku dajemo približan *pregled postojećih propisa (zakona i podzakonskih akata)*⁵ koji se u cjelini ili djelimično odnose na zaštitu prava osoba s invaliditetom:

- Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ broj 59/09), kojim se uređuje zaštita od svih oblika diskriminacije
- Izborni zakon Bosne i Hercegovine

Socijalna zaštita

⁵ Izvori za pregled propisa: Misija OSCE u BiH (Odjel za socijalna i ekonomska prava), „Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom u Federaciji BiH 2010 – 2014“, „Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010 – 2015“

- Zakon o ostvarivanju prava na naknadu materijalne i nematerijalne štete nastale u periodu ratnih dejstava od 20. maja 1992. do 19. juna 1996. („Službene novine RS” broj 103/05, 1/09, 49/09 i 118/09)
- Zakon o socijalnoj zaštiti („Službene novine RS” broj 5/93, 16/96, 110/03 i 33/08)
- Zakon o dječijoj zaštiti („Službene novine RS” broj 4/02, 17/08 i 1/09)
- Pravilnik o listi tjelesnih oštećenja RS
- Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Službene novine Federacije BiH“, br. 36/99, 54/04 i 39/06)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Službene novine Federacije BiH“, broj 14/09)
- Zakon o osnivanju instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine FBiH”, broj 70/07)
- Zakon o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u Federaciji BiH, („Službene novine Federacije BiH“, broj 31/08)
- Zakon o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 1/03, 4/04, 19/07, 2/08)
- Zakon o dječijoj zaštiti („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 1/03, 4/04, 21/05, 19/07, 2/08)
- Zakon o zaštiti lica s mentalnim poremećajem („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 12/06)

Zdravstvena zaštita

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije BiH”, broj 29/97)
- Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije BiH”, broj 30/97, 7/02 i 70/08)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije BiH”, broj 70/08)
- Odluka o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava („Službene novine Federacije BiH“ broj 21/09)
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 2/01, 19/07, 2/08)
- Zakon o zdravstvenom osiguranju Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 1/02, 7/02, 19/07, 2/08, 34/08)

Prostorno uređenje

- Pravilnik o uslovima za planiranje i projektovanje građevina za nesmetano kretanje djece i osoba s umanjnim tjelesnim sposobnostima RS
- Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, br. 2/06, 72/07 i 32/08)
- Uredba o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uslovima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za lica sa umanjnim tjelesnim mogućnostima („Službene novine Federacije BiH”, broj 48/09)
- Zakon o prostornom planiranju i građenju („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 29/08)

Penziono i invalidsko osiguranje

- Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine FBiH”, br. 29/98, 49/00, 32/01, 73/05 i 59/06)

Rad i zapošljavanje

- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 54/09)

- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba s invaliditetom FBiH, 2010.
- Zakon o radu („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 19/06, 19/07, 25/08)
- Zakon o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 33/04, 19/07, 25/08)
- Zakon o zaštiti na radu Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 31/05, 35/05)

Pitanja boraca i invalida

- Zakon o pravima boraca, vojnih invalida i porodica poginulih boraca odbrambeno-otadžbinskog rata Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj 46/04, 20/07, 118/09)
- Uredba o stambenom zbrinjavanju PPB i RVI odbrambeno-otadžbinskog rata RS
- Pravilnik o utvrđivanju procenta vojnog invaliditeta RS
- Zakon o pravima branilaca i članova njihovih porodica („Službene novine Federacije BiH”, br. 33/04, 56/05 i 70/07) i izmjene ovog Zakona koje regulišu uvođenje cenzusa (“Službene novine Federacije BiH” broj 9/10)
- Zakon o pravima demobiliziranih branilaca i članova njihovih porodica („Službene novine Federacije BiH” broj 61/06, 27/08 i 32/08)
- Zakon o provođenju kontrole zakonitosti korištenja prava iz oblasti boračko-invalidske zaštite (“Službene novine FBiH” broj 82/09)
- Zakon o dopunskim pravima porodica poginulih boraca i ratnih vojnih invalida („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 26/04)

Obrazovanje

- Okvirni zakon o predškolskom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, broj 88/07)
- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, broj 18/03)
- Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, broj 59/07)
- Zakon o predškolskom obrazovanju Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 13/07, 19/07, 39/08, 21/10)
- Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 10/08, 25/08)
- Zakon o visokom obrazovanju u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 30/09)
- Zakon o Centru za slušnu i govornu rehabilitaciju Sarajevo („Službeni list RBiH”, broj 36/94)
- Zakon o Centru za slijepu i slabovidnu djecu i omladinu („Službeni list RBiH”, broj 36/94)
- Zakon o Zavodu za specijalno obrazovanje i odgoj djece Mjedenica („Službeni list RBiH”, broj 36/94)
- Zakon o ustanovama („Službeni list RBiH”, br. 6/92, 8/93 i 13/94)

Sport

- Zakon o sportu u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, broj 27/08)

Udruženja i fondacije

- Zakon o Udruženjima ratnih vojnih invalida, porodica šehida i poginulih boraca i demobiliziranih boraca („Službeni list RBiH”, br. 33/95 i 37/95)
- Zakon o udruženjima i fondacijama Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH”, broj 45/02)
- Zakon o udruženjima i fondacijama BiH („Službeni glasnik BiH”, br. 32/01 i 42/03)

- Zakon o udruženjima i fondacijama („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 12/02, 19/07)

Lutrija i igre na sreću

- Zakon o igrama na sreću („Službene novine FBiH”, broj 1/02)
- Zakon o igrama na sreću i zabavnim igrama („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH” broj 37/04, 19/07)

Osim navedenih, postoje i drugi propisi koji se odnose na zaštitu prava osoba s invaliditetom, kao što su propisi Federacije BiH i kantona koji regulišu ocjenu oštećenja organizma; pravilnik o ortopedskom dodatku; akti koji regulišu kontrolu korištenja prava od strane ratnih vojnih invalida iz 2010.; kantonalni propisi koji regulišu zaštitu porodice s djecom (djeca sa posebnim potrebama), socijalnu zaštitu (tuđa njega i pomoć), zaštitu ratnih vojnih invalida itd.

VII. IZVORI:

- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

- Misija OSCE u BiH (Odjel za socijalna i ekonomska prava)
- „Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini“ („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 76/08)
- Pravni vodič za marginalizirane i ranjive grupe, Centar za pravnu pomoć ženama Zenica, oktobar 2009.
- Specijalni izvještaj o pravima osoba s invaliditetom, Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, decembar 2010.
- „Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom u Federaciji BiH 2010 – 2014“
- „Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010 – 2015“
- Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Sarajevo, novembar 2009.
- Zvanična internetska stranica Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine http://www.mhrr.gov.ba/Default.aspx?template_id=38&pageIndex=1
- Zvanična internetska stranica Vlade Republike Srpske (Ministarstvo za zdravstvo i socijalnu zaštitu Republike Srpske) <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/MZSZ/Pages/Default.aspx> (preuzeto 17.02.2011.)
- Zvanična internetska stranica Informativnog centra za osobe s invaliditetom Lotos, Tuzla <http://www.ic-lotos.org.ba/> (preuzeto 16.02.2011.)
- Zvanična internetska stranica Skupštine Distrikta Brčko <http://www.skupstinabd.ba/> (preuzeto 21.02.2011.)
- Zvanična internetska stranica Sekretarijata za Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (UN Enable) <http://www.un.org/disabilities/> (preuzeto 01.02.2011.)
- Zvanična internetska stranica Komiteta za prava osoba s invaliditetom <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/CRPDIndex.aspx> (preuzeto 01.02.2011.)